

From Physical Development to Official Marginalization: Barriers to Achieving Social Peace in Parand New City

Mohammad Ghahramani¹ , Rahim Khastu²

1- PhD Candidate in Political Science, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.
Email: mohamad.ghahramani@iau.ac.ir.

2- Assistant Professor, Department of Political Science, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. Email: rahim.khastu@iau.ac.ir

Date received: 2026/04/23

Date revised: 2026/05/14

Date accepted: 2026/06/01

Doi: 10.22034/ipsan.2026.596204.1029

Dor: 20.1001.1.31160719.1405.2.1.6.6

Extended Abstract Introduction

Social peace is an essential condition for social stability, cohesion, and sustainable urban life. It extends beyond the absence of violence or overt conflict and is associated with equitable access to urban services and opportunities, security, life satisfaction, participation, and responsive governance. In new towns, a predominantly physical and housing-oriented approach, when not accompanied by adequate services, infrastructure, employment, transportation, and institutional coordination, may create a gap between formal settlement and actual access to urban opportunities. This condition can contribute to the reproduction of “formal marginalization.” In this study, formal marginalization does not refer to illegal or informal settlement; rather, it describes a situation in which residents live in legally planned and formally recognized urban areas but experience persistent limitations in access to services, economic opportunities, urban facilities, spatial connections, and participation in decision-making. New Town Parand provides an important case for examining this issue. Developed to accommodate part of Tehran’s population overflow, Parand experienced rapid physical and population growth, particularly following the Mehr Housing Program. However, housing expansion was not fully matched by services, infrastructure, employment opportunities, and social facilities. Accordingly, this study examines the relationship between housing development, urban management, formal marginalization, and barriers to social peace in New Town Parand.

Methodology

The study is applied in terms of purpose and employed a mixed quantitative–qualitative research design. In the quantitative component, the statistical population consisted of residents of New Town Parand. Using convenience sampling, 400 valid questionnaires were collected online. The questionnaire covered housing and housing policies, urban services and infrastructure, employment and livelihood opportunities, life

satisfaction, urban security, and spatial justice. Items were measured using a five-point Likert scale. Face and content validity were assessed through expert judgment, and reliability was examined using Cronbach's alpha. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, the one-sample t-test against the theoretical mean of 3, multiple regression, a 95% confidence interval, and Cohen's effect size in SPSS. In the qualitative component, official documents, development reports, and relevant scientific studies concerning Parand, housing policies, services, infrastructure, employment, and institutional conditions were examined through directed content analysis. Findings from both components were integrated at the interpretation stage.

Results and Discussion

The findings indicate four interconnected challenges affecting social peace in Parand: the mismatch between housing provision and service development, limited local employment and economic opportunities, unequal spatial distribution of facilities, and weak institutional coordination. The quantitative results show that the mean scores of all five examined components were below the theoretical value of 3, indicating unfavorable assessments by residents. Employment and livelihood opportunities recorded the lowest mean score (1.89), followed by urban services and infrastructure (2.21) and spatial justice (2.32). Housing quality and policies received a relatively more favorable score (2.74), although it also remained below the theoretical level. This pattern suggests that the central challenge is not simply a shortage of housing but the gap between housing provision and the formation of a complete urban environment. The relatively better assessment of housing compared with employment and services indicates that physical development has progressed faster than economic opportunities, public services, and infrastructure. Dependence on Tehran for employment and some specialized services may increase travel time and economic costs and restrict residents' opportunities for participation in social and urban life. Unequal access to facilities among different phases may also reinforce perceptions of spatial inequality and deprivation. The regression analysis showed significant relationships between weak urban governance and management, physical development without infrastructure, concentration-oriented housing policies, socio-spatial segregation, and spatial inequality. Weak governance and urban management had the strongest standardized coefficient ($\beta = 0.44$), followed by physical development without infrastructure ($\beta = 0.39$), concentration-oriented housing policies ($\beta = 0.31$), and socio-spatial segregation ($\beta = 0.22$). These findings indicate that spatial inequality is not merely a physical distribution problem; it is also associated with policy choices, housing development patterns, and institutional capacity. They support the interpretation of formal marginalization as a multidimensional condition in which formal residential status does not necessarily guarantee equitable access to urban opportunities. Given the cross-sectional nature of the data, these relationships should not be interpreted as definitive causal relationships.

Conclusion

The findings demonstrate that social peace in New Town Parand depends on more than the absence of overt conflict. It is closely related to equitable access to services and opportunities, employment, spatial justice, life satisfaction, security, participation, and responsive urban governance. Rapid housing expansion has not been accompanied by

comparable development of employment opportunities, services, infrastructure, and institutional capacities. Consequently, a gap has emerged between formal settlement and actual urban inclusion, contributing to the persistence of a peripheral position among some residents. Achieving social peace in Parand requires a transition from a housing-centered approach toward an integrated city-centered development strategy. Housing provision should be accompanied by balanced investment in public services, infrastructure, local employment, transportation, public and social spaces, and participatory governance. Reducing spatial inequalities among different phases, strengthening local economic opportunities, improving transportation connections, and increasing institutional coordination and resident participation can contribute to greater spatial justice, trust, belonging, and social cohesion. Ultimately, the main challenge facing Parand is not merely the provision of housing but the incompleteness of the urbanization process. Sustainable social peace requires reducing the gap between the formal status of residence and residents' actual access to urban opportunities, services, participation, and a sense of belonging.

Keywords

Social Peace, Formal Marginalization, Physical Development, Spatial Justice, Urban Governance, New Town.

از توسعه کالبدی تا حاشیه‌نشینی رسمی: موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند

محمد قهرمانی^۱، رحیم خستو^۲

۱- دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. ایمیل:

mohamad.ghahramani@iau.ac.ir

۲- استادیار گروه علوم سیاسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. ایمیل:

rahim.khastu@iau.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۱

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۵/۰۲/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۰۳

Doi:10.22034/ipsan.2026.596204.1029

Dor:20.1001.1.31160719.1405.2.1.6.6

چکیده

صلح اجتماعی از مؤلفه‌های اساسی پایداری اجتماعی و کیفیت زندگی شهری است و تحقق آن با عدالت فضایی، دسترسی عادلانه به خدمات و فرصت‌های اقتصادی، امنیت، رضایت از زندگی و کیفیت حکمرانی ارتباط دارد. در شهرهای جدید، غلبه رویکرد کالبدی و مسکن‌محور، در صورت نبود هماهنگی میان توسعه مسکن، خدمات، زیرساخت، اشتغال و حکمرانی، می‌تواند به شکل‌گیری «حاشیه‌نشینی رسمی» و تضعیف زمینه‌های صلح اجتماعی منجر شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت مؤلفه‌های مؤثر بر صلح اجتماعی و شناسایی موانع اجتماعی، فضایی و نهادی تحقق آن در شهر جدید پرند انجام شده است. فرضیه پژوهش بر این مبنا استوار است که غلبه توسعه کالبدی و مسکن‌محور و ناهماهنگی آن با تأمین خدمات، فرصت‌های اقتصادی، عدالت فضایی و حکمرانی شهری، تحقق صلح اجتماعی در پرند را با مانع مواجه کرده است. پژوهش از نظر هدف کاربردی و با روش آمیخته کمی-کیفی انجام شد. در بخش کمی، ۴۰۰ پرسشنامه معتبر از ساکنان پرند به روش نمونه‌گیری در دسترس گردآوری و با آزمون t تک نمونه‌ای، فاصله اطمینان ۹۵ درصد و اندازه اثر کوهن تحلیل شد. در بخش کیفی نیز اسناد و مطالعات مرتبط با روش تحلیل محتوای جهت‌دار بررسی شد. یافته‌ها نشان داد میانگین همه مؤلفه‌ها پایین‌تر از حد نظری ۳ است و بیشترین ضعف به فرصت‌های شغلی و معیشتی اختصاص دارد. همچنین، ناهماهنگی توسعه مسکن و خدمات، محدودیت فرصت‌های اقتصادی، توزیع نامتوازن امکانات و چندپارگی نهادی از مهم‌ترین موانع تحقق صلح اجتماعی در پرند شناسایی شد.

واژگان کلیدی: صلح اجتماعی، حاشیه‌نشینی رسمی، توسعه کالبدی، عدالت فضایی، حکمرانی شهری، شهر جدید پرند.

۱. مقدمه و طرح مسئله

صلح اجتماعی یکی از الزامات ثبات، انسجام و پایداری جوامع است. صلح اجتماعی به معنای نبود خشونت یا تعارض نیست، بلکه وضعیتی است که در آن شهروندان از دسترسی عادلانه به منابع، خدمات و فرصت‌های شهری برخوردار باشند، احساس امنیت و رضایت داشته و امکان مشارکت در فرایندهای اجتماعی و مدیریتی برای آنان فراهم باشد. صلح اجتماعی با نحوه سازمان‌دهی فضای شهری، توزیع امکانات، کیفیت خدمات عمومی، فرصت‌های اقتصادی و عملکرد نهادهای مدیریت شهری ارتباط دارد. شهرها مجموعه‌ای از ساختمان‌ها و زیرساخت‌ها نیستند، بلکه عرصه شکل‌گیری روابط اجتماعی و تجربه‌های شهروندان می‌باشد (Lefebvre, 1991: 38).

بنابراین، سیاست‌های توسعه شهری از طریق تأثیرگذاری بر کیفیت محیط زندگی، دسترسی به فرصت‌ها و احساس عدالت و امنیت، شرایط اجتماعی شهر را تحت تأثیر قرار می‌دهند. هنگامی که توسعه کالبدی با خدمات عمومی، اشتغال، حمل و نقل و امکانات اجتماعی هماهنگ نباشد، احتمال شکل‌گیری احساس محرومیت، نارضایتی و بی‌اعتمادی افزایش یافته و زمینه‌های تحقق صلح اجتماعی تضعیف می‌شود. مطالعات جدید نیز کیفیت محیط شهری و دسترسی به خدمات و فرصت‌ها را از عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی و ادغام اجتماعی می‌دانند (Mouratidis, 2021). همچنین، استقرار مسکن کم‌درآمد در مکان‌های دور از مراکز اشتغال و خدمات، در صورت ضعف حمل و نقل و هماهنگی نهادی، می‌تواند به پیرامونی شدن و نابرابری در دسترسی به فرصت‌ها منجر شود (Coelho et al., 2022: 7).

این مسئله در شهرهای جدید اهمیت بیشتری دارد، زیرا شکل‌گیری این شهرها با اهدافی همچون هدایت جمعیت، کنترل رشد کلان‌شهرها و تأمین مسکن دنبال شده است. با این حال، تحقق «اسکان جمعیت» الزاماً به معنای تحقق «شهر» نیست. شهر زمانی می‌تواند محیطی پایدار برای زندگی باشد که مسکن، خدمات، اشتغال، حمل و نقل، فضاهای عمومی، امنیت و مدیریت شهری توسعه یابند (قاسمی قریه عالی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۸). در غیر این صورت، توسعه شتابان کالبدی و تمرکز بر تأمین مسکن، بدون ایجاد ظرفیت‌های اجتماعی، اقتصادی و نهادی، می‌تواند به شکل‌گیری فضاهای پیرامونی و نابرابر و محدودیت دسترسی ساکنان به فرصت‌های شهری منجر شود (علیدوستی و همکاران، ۱۴۰۴: ۱۲).

در این چارچوب، مفهوم «حاشیه‌نشینی رسمی» برای تحلیل وضعیت شهرهایی اهمیت می‌یابد که از نظر حقوقی و برنامه‌ریزی شده رسمی هستند، اما ساکنان آنها در دسترسی به خدمات، فرصت‌های اقتصادی، امکانات شهری، ارتباط با مراکز و مشارکت در تصمیم‌گیری با محدودیت مواجه هستند. حاشیه‌نشینی

رسمی در این معنا به سکونت غیر قانونی اشاره ندارد، بلکه به موقعیتی اطلاق می‌شود که در آن توسعه رسمی و برنامه‌ریزی شده می‌تواند هم‌زمان با بازتولید محرومیت، نابرابری فضایی و وابستگی به مرکز همراه شود. بنابراین، معیار شناسایی موقعیت حاشیه‌ای قانونی یا غیر قانونی بودن سکونت نیست، بلکه میزان برخورداری ساکنان از خدمات، فرصت‌های اقتصادی، ارتباطات فضایی و امکان مشارکت در زندگی شهری است. شهر جدید پرند نمونه برای بررسی این مسئله است. این شهر با هدف جذب سرریز جمعیت تهران شکل گرفت و اجرای برنامه مسکن مهر موجب شتاب‌گیری رشد جمعیتی و کالبدی آن شد. اگرچه افزایش واحدهای مسکونی ظرفیت اسکان جمعیت را افزایش داد، توسعه خدمات عمومی، فرصت‌های شغلی، زیرساخت‌ها و امکانات اجتماعی با سرعت توسعه مسکن هماهنگ نبوده است (درویشی و همکاران، ۱۴۰۴: ۵). از سوی دیگر، وابستگی ساکنان به تهران برای اشتغال و دریافت برخی خدمات، رابطه میان محل سکونت و فرصت‌های شهری را به یکی از ابعاد وضعیت اجتماعی پرند تبدیل کرده است. در چنین شرایطی، توسعه مسکن و افزایش جمعیت، در صورت نبود پشتیبانی در حوزه‌های خدماتی، اقتصادی، حمل و نقل و اجتماعی، می‌تواند موقعیت پیرامونی شهر و محدودیت دسترسی ساکنان به فرصت‌های شهری را تقویت کند. عدالت فضایی با نحوه توزیع خدمات و فرصت‌ها در شهر ارتباط دارد. هاروی دسترسی به منابع و فرصت‌ها و امکان مشارکت در زندگی شهری را با عدالت فضایی و حق به شهر پیوند می‌دهد (Harvey, 2008: 114).

از این منظر، نابرابری در دسترسی به منابع و امکانات شهری تنها یک مسئله کالبدی نیست، بلکه می‌تواند به تفاوت در فرصت‌های زندگی، مشارکت اجتماعی و تجربه شهروندی گروه‌های مختلف منجر شود. لوفور نیز فضا را محصول روابط اجتماعی، قدرت و تصمیمات برنامه‌ریزی می‌داند (Lefebvre, 1991: 68). بر این اساس، چگونگی تولید و سازمان‌دهی فضای شهری می‌تواند بر احساس عدالت، کیفیت زندگی و روابط اجتماعی ساکنان اثرگذار باشد. مطالعات درباره پرند نیز بر مسائل مرتبط با مسکن مهر، حق به شهر، خدمات شهری و عدالت فضایی تأکید کرده‌اند. تأمین مسکن بدون توجه به خدمات و مشارکت ساکنان می‌تواند تحقق حق به شهر را محدود کند (علاءالدینی و جمشیدی‌نسب، ۱۳۹۴: ۲۴۸). همچنین، دسترسی و توزیع امکانات شهری بر ادراک عدالت فضایی در پرند تأثیر دارد (قلعه‌نویی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۵). نابرابری در دسترسی به خدمات و امکانات شهری می‌تواند تفاوت‌های فضایی، احساس محرومیت و نارضایتی از محیط زندگی را افزایش دهد. از این رو، عدالت فضایی صرفاً به توزیع فیزیکی خدمات محدود نمی‌شود، بلکه کیفیت دسترسی و پیامدهای اجتماعی آن نیز اهمیت دارد. پیامدهای اجتماعی سیاست‌های

مسکن نیز در مطالعات پیشین مورد توجه قرار گرفته است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴۰). با وجود این مطالعات، پیوند میان توسعه کالبدی و مسکن‌محور، بازتولید حاشیه‌نشینی رسمی و موانع تحقق صلح اجتماعی در پرند کمتر به صورت یکپارچه بررسی شده است.

مسئله پژوهش حاضر بررسی رابطه میان توسعه مسکن و اقدامات مدیریت شهری با شکل‌گیری و تداوم حاشیه‌نشینی رسمی و موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند است. سؤال اصلی پژوهش این است که: توسعه مسکن و اقدامات مدیریت شهری چگونه با شکل‌گیری حاشیه‌نشینی رسمی و موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند ارتباط دارند؟ در راستای پاسخ به این سؤال، پرسش‌های فرعی بر وضعیت خدمات و زیرساخت‌ها، فرصت‌های اقتصادی، وابستگی عملکردی به تهران، عدالت فضایی و کیفیت حکمرانی شهری تمرکز دارند. بر این اساس، فرضیه اصلی پژوهش آن است که غلبه توسعه کالبدی و مسکن‌محور و ناهماهنگی آن با خدمات، فرصت‌های اقتصادی، حمل و نقل، عدالت فضایی و حکمرانی شهری، با افزایش موقعیت حاشیه‌ای و تضعیف زمینه‌های تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند ارتباط دارد.

جدول ۱- جمع‌بندی مطالعات منتخب و جایگاه پژوهش حاضر

مطالعه	موضوع / مقیاس	یافته کلیدی مرتبط	نسبت با خلأ پژوهش
ولی پور پاشاکلائی و همکاران (۱۴۰۰)	حاشیه‌نشینی جدید در بستر طرح‌های مسکن دولتی	سیاست‌های مسکن دولتی می‌توانند ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فضایی حاشیه‌نشینی جدید را بازتولید کنند.	تمرکز بر حاشیه‌نشینی جدید؛ بدون بررسی مستقیم پیوند آن با صلح اجتماعی در پرند
قلعه‌نویی و همکاران (۱۴۰۱)	عدالت فضایی در شهر جدید پرند	توزیع و دسترسی به خدمات و کاربری‌های شهری بر ادراک عدالت فضایی ساکنان تأثیرگذار است.	تمرکز بر عدالت فضایی؛ بدون تبیین پیوند آن با حاشیه‌نشینی رسمی و صلح اجتماعی
ایمانی جاجرمی و محمودی (۱۴۰۴)	عدالت اجتماعی در توسعه شهری؛ مطالعه شهر جدید پرند	توسعه شهری پرند از منظر عدالت اجتماعی و حق به شهر قابل بررسی است.	تمرکز بر عدالت اجتماعی و حق به شهر؛ بدون تبیین مستقیم پیوند آن با حاشیه‌نشینی رسمی و صلح اجتماعی
گل‌باغ و مرشدی‌زاد (۱۴۰۳)	صلح مثبت؛ چشم‌انداز نظری	صلح مثبت فراتر از نبود خشونت است و با کاهش نابرابری، محرومیت و بی‌عدالتی ارتباط دارد.	تمرکز بر مبانی نظری صلح مثبت؛ بدون بررسی تجربی موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند
قاسمی قریه‌عالی و همکاران (۱۴۰۳)	سیاست‌گذاری و تحولات شهرهای جدید ایران	عوامل اجرایی، نهادی و تغییرات سیاست‌گذاری بر شکل‌گیری و عملکرد شهرهای جدید اثرگذار هستند.	توجه به عوامل نهادی و سیاستی؛ بدون تبیین پیوند آنها با حاشیه‌نشینی رسمی و صلح اجتماعی در پرند

(یافته‌های پژوهشگران، ۱۴۰۵)

مطالعات منتخب در جدول ۱ نشان می‌دهد که پژوهش‌های پیشین ابعاد مختلف شهرهای جدید، از جمله حاشیه‌نشینی، عدالت فضایی، خدمات شهری، پیامدهای اجتماعی مسکن و عوامل نهادی و سیاستی را بررسی کرده‌اند؛ با این حال، این ابعاد عمدتاً به صورت جداگانه مطالعه شده‌اند. خلأ اصلی، نبود تبیینی یکپارچه از ارتباط توسعه کالبدی و مسکن‌محور، ضعف خدمات و فرصت‌های اقتصادی، نابرابری فضایی و ظرفیت‌های نهادی با شکل‌گیری حاشیه‌نشینی رسمی و موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند است. پژوهش حاضر با تمرکز بر این پیوند و بهره‌گیری از شواهد کمی و کیفی، درصدد تبیین این خلأ است.

جدول ۲- تعریف مفهومی و عملیاتی حاشیه‌نشینی رسمی و صلح اجتماعی

بُعد مفهومی	شاخص / شاهد عملیاتی	منبع سنجش	نقش در چارچوب پژوهش
رسمیت کالبدی و حقوقی	قرارگیری سکونت در محدوده قانونی شهر و طرح‌های مصوب	اسناد توسعه، طرح‌های مصوب و معرفی محدوده	شرط زمینه‌ای
فرودرستی خدماتی	دسترسی به آموزش، درمان، حمل و نقل، خدمات رفاهی و زیرساخت‌های شهری	پرسشنامه پژوهش و شواهد اسنادی	نشان‌دهنده شکاف میان اسکان و برخورداری
وابستگی اقتصادی- عملکردی	محدودیت فرصت‌های شغلی محلی، وضعیت معیشت و وابستگی به دسترسی برون‌شهری	پرسشنامه پژوهش و تحلیل اسناد	نشان‌دهنده وابستگی عملکردی به تهران
ناابرابری اجتماعی-فضایی	ادراک توزیع نابرابر امکانات و دسترسی، میزان رضایت و احساس امنیت	پرسشنامه پژوهش	برآیند ادراک شده ناابرابری فضایی
ظرفیت نهادی و حکمرانی	هماهنگی، پاسخگویی، اولویت‌گذاری و مشارکت	پرسشنامه پژوهش و شواهد اسنادی	ساز و کار تداوم یا کاهش ناابرابری
صلح اجتماعی	عدالت، امنیت، رضایت، مشارکت و اعتماد	پرسشنامه پژوهش	پیامد نهایی چارچوب پژوهش

(تنظیم و جمع‌بندی پژوهشگران بر اساس مطالعات منتخب، ۱۴۰۵)

جدول ۲ نشان می‌دهد که حاشیه‌نشینی رسمی در این پژوهش صرفاً بر اساس وضعیت حقوقی سکونت تعریف نشده، بلکه مجموعه‌ای از ابعاد خدماتی، اقتصادی-عملکردی، اجتماعی-فضایی و نهادی را در بر می‌گیرد. همچنین، صلح اجتماعی به عنوان برآیند اصلی پژوهش، بر پایه شاخص‌هایی همچون عدالت، امنیت، رضایت، مشارکت و اعتماد اجتماعی سنجیده شده است. بر این اساس، شاخص‌های جدول مبنای تحلیل وضعیت پرنده و تبیین ارتباط میان توسعه کالبدی، ناابرابری و موانع تحقق صلح اجتماعی قرار گرفته‌اند.

۲. چارچوب نظری و مفهومی پژوهش

صلح اجتماعی در شهرهای جدید صرفاً به معنای نبود تعارض و خشونت نیست، بلکه با عدالت فضایی، دسترسی عادلانه به خدمات و فرصت‌ها، امنیت، رضایت، مشارکت و اعتماد اجتماعی ارتباط دارد. شهر جدید نیز تنها یک سکونتگاه کالبدی نیست، بلکه فضایی اجتماعی و نهادی است که برنامه‌ریزی، توزیع منابع و ظرفیت مدیریت آن بر کیفیت زندگی و روابط اجتماعی اثر می‌گذارد. بر همین اساس، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از دیدگاه‌های تولید فضا، عدالت فضایی، مرکز-پیرامون، طرد اجتماعی و حاشیه‌مندی، صلح مثبت و توسعه و عملکرد شهرهای جدید، چارچوب نظری و مفهومی خود را شکل داده است.

تولید فضا: لوفور فضا را محصول روابط اجتماعی، قدرت و تصمیمات برنامه‌ریزی می‌داند. از این منظر، نحوه مکان‌یابی مسکن، خدمات، زیرساخت‌ها و فعالیت‌های اقتصادی می‌تواند موقعیت اجتماعی و فضایی گروه‌های مختلف را شکل دهد. بنابراین، توسعه کالبدی و مسکن‌محور شهرهای جدید، در صورت بی‌توجهی به ابعاد اجتماعی و خدماتی، می‌تواند میان سکونت رسمی و برخورداری واقعی از امکانات شهری شکاف به وجود آورد و به بازتولید نابرابری فضایی و اجتماعی بینجامد (Lefebvre, 1991: 68).

عدالت فضایی: هاروی و سو‌جا بر توزیع عادلانه منابع، خدمات و فرصت‌ها در فضا تأکید دارند. از این منظر، سکونت رسمی و قرار گرفتن در محدوده قانونی شهر به تنهایی بیانگر برخورداری عادلانه نیست و کیفیت دسترسی به آموزش، درمان، حمل و نقل، اشتغال و فضاهای عمومی نیز اهمیت دارد. نابرابری در توزیع و دسترسی به امکانات می‌تواند موقعیت حاشیه‌ای را تقویت کرده و احساس محرومیت و نارضایتی را در میان ساکنان افزایش دهد (Harvey, 2008: 28; Soja, 2010: 112).

مرکز-پیرامون: فریدمن معتقد است تمرکز فعالیت‌ها، منابع و فرصت‌های اقتصادی در مراکز اصلی می‌تواند به وابستگی میان مرکز و پیرامون منجر شود. در این رابطه، پیرامون بخشی از نیازهای اقتصادی، خدماتی و اشتغالی خود را از مرکز تأمین می‌کند. در مورد پرند، وابستگی بخشی از فرصت‌های شغلی و خدمات تخصصی به تهران می‌تواند وابستگی عملکردی شهر و موقعیت پیرامونی آن را تقویت کند (Friedmann, 1966: 92).

طرد اجتماعی و حاشیه‌مندی: سیلور و واکوان، حاشیه‌مندی را پدیده‌ای چند بعدی با ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فضایی و نهادی می‌دانند. بر این اساس، یک سکونتگاه می‌تواند از نظر حقوقی و کالبدی رسمی باشد، اما ضعف دسترسی به خدمات، فرصت‌های اقتصادی، مشارکت و منابع شهری، موقعیتی حاشیه‌ای و نابرابر برای ساکنان ایجاد کند. این دیدگاه، مبنای نظری مفهوم «حاشیه‌نشینی رسمی» در پژوهش حاضر و تبیین‌کننده ساز و کارهای طرد اجتماعی است (Silver, 1994: 545; Wacquant, 2008: 72).

صلح مثبت: گالتونگ صلح را فراتر از نبود خشونت تعریف کرده و بر رفع محرومیت و بی‌عدالتی و ایجاد شرایط عادلانه تأکید دارد. بر این اساس، صلح اجتماعی در شهر جدید با برخورداری از امنیت، عدالت، رضایت، مشارکت و دسترسی مناسب و برابر به منابع و خدمات تقویت می‌شود و نابرابری و محرومیت پایدار می‌تواند آن را تضعیف کند (Galtung, 1969: 167).

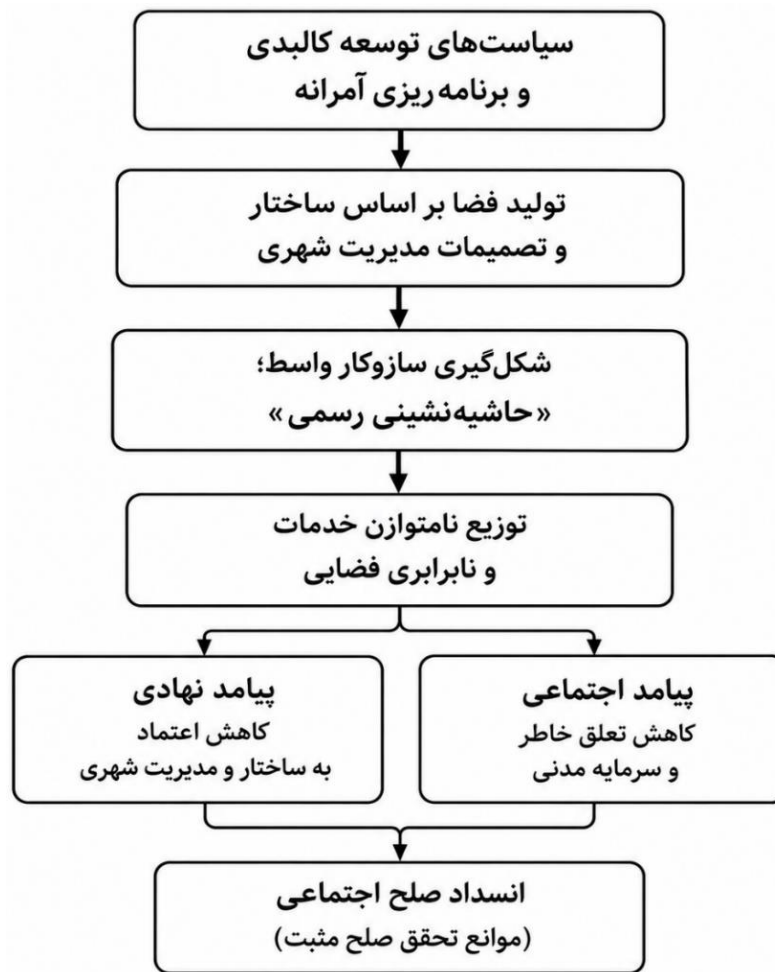
توسعه و عملکرد شهرهای جدید: زیاری بر فاصله میان اهداف برنامه‌ریزی و عملکرد واقعی شهرهای جدید تأکید دارد. تحقق اهداف شهر جدید صرفاً با تأمین مسکن و توسعه کالبدی امکان‌پذیر نیست، بلکه

خدمات، زیرساخت‌ها، فرصت‌های اشتغال و عملکرد مستقل نیز ضروری است. ضعف این مؤلفه‌ها می‌تواند وابستگی شهرهای جدید به کلان‌شهرهای پیرامونی و موقعیت حاشیه‌ای آنها را تقویت کند (زیاری، ۱۳۸۵: ۴۵).

برآیند دیدگاه‌ها نشان می‌دهد حاشیه‌نشینی رسمی وضعیتی است که با وجود رسمیت حقوقی و کالبدی سکونت، به دلیل ضعف دسترسی به خدمات، فرصت‌های اقتصادی و منابع شهری، موقعیت پیرامونی ساکنان تداوم می‌یابد. در پرند، توسعه کالبدی و مسکن‌محور در صورت عدم تناسب با خدمات، اشتغال، حمل و نقل، عدالت فضایی و ظرفیت نهادی، می‌تواند این موقعیت را بازتولید و زمینه تحقق صلح اجتماعی را تضعیف کند؛ در مقابل، توزیع متوازن منابع و تقویت ظرفیت‌های نهادی می‌تواند به ارتقای صلح اجتماعی کمک کند.

بر این اساس، مدل مفهومی پژوهش، توسعه کالبدی و مسکن‌محور را در ارتباط با وضعیت خدمات و زیرساخت‌ها، فرصت‌های اقتصادی، وابستگی عملکردی، عدالت فضایی و ظرفیت نهادی در نظر می‌گیرد و بررسی می‌کند که ناهماهنگی میان این مؤلفه‌ها چگونه می‌تواند به تداوم موقعیت حاشیه‌ای ساکنان در قالب «حاشیه‌نشینی رسمی» و در نهایت به تضعیف زمینه‌های تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند منجر شود.

نمودار ۱- مدل مفهومی تبیین موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند

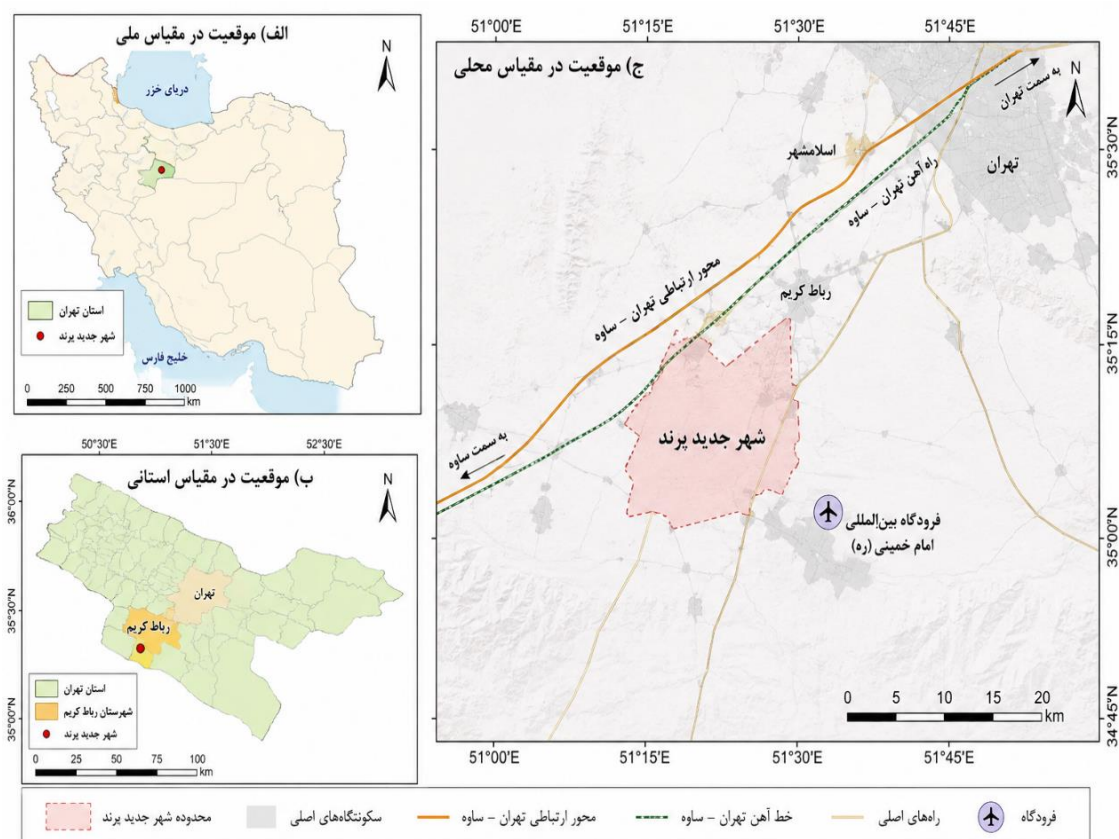

(یافته‌های پژوهشگران، ۱۴۰۵)

۳. محیط شناسی شهر جدید پرند

شهر جدید پرند در جنوب غربی استان تهران و در محدوده شهرستان رباط کریم واقع شده است. این شهر در پیرامون محور ارتباطی تهران-ساوه و در نزدیکی فرودگاه بین‌المللی امام خمینی قرار دارد و از طریق شبکه‌های جاده‌ای و ریلی با تهران و سایر سکونتگاه‌های پیرامونی ارتباط می‌یابد. این موقعیت جغرافیایی، از یک‌سو زمینه دسترسی منطقه‌ای و جذب جمعیت را فراهم کرده و از سوی دیگر، پیوندهای عملکردی پرند با تهران را، به‌ویژه در زمینه اشتغال و دریافت برخی خدمات، تقویت کرده است.

نقشه ۱- موقعیت شهر جدید پرند در سطوح ملی، استانی و محلی

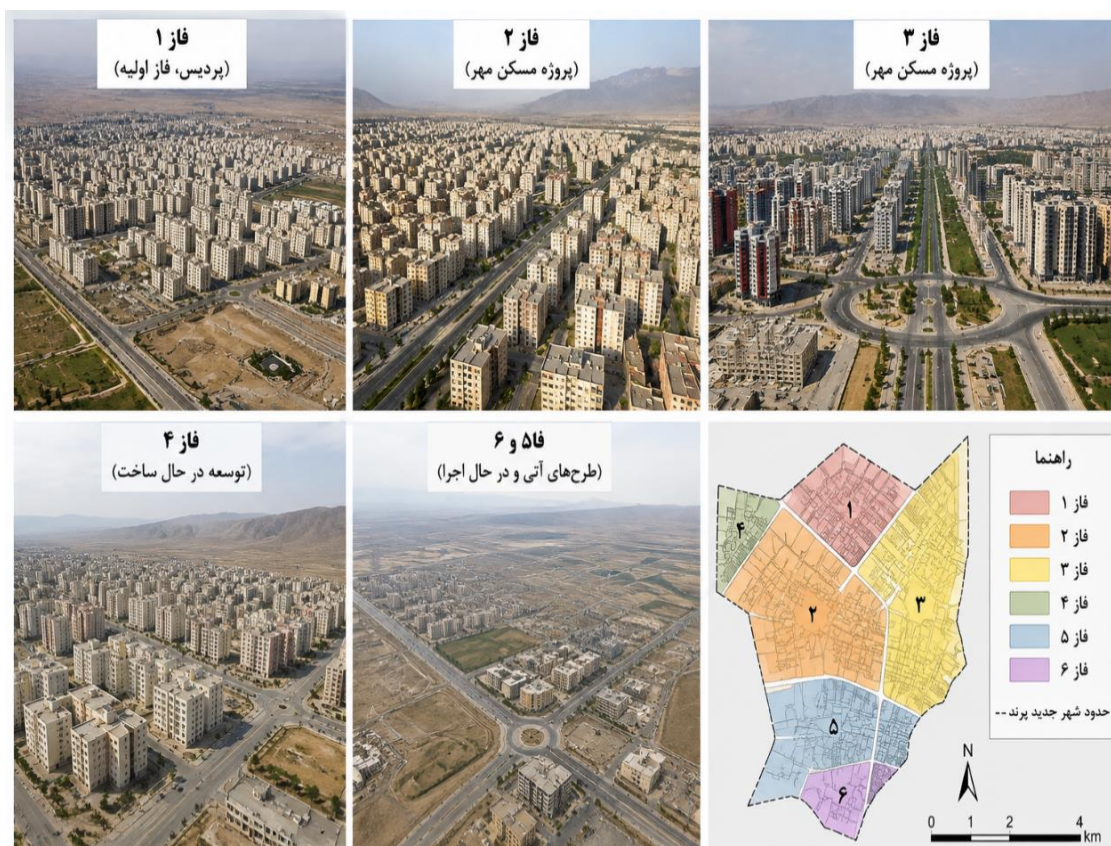

(سازمان نقشه‌برداری کشور و مرکز آمار ایران، با پردازش پژوهشگران)

پرند در چارچوب سیاست توسعه شهرهای جدید و با هدف جذب بخشی از سرریز جمعیت تهران و تأمین نیازهای سکونتی شکل گرفت. در ادامه، اجرای برنامه مسکن مهر موجب گسترش سریع ساخت و ساز و افزایش ظرفیت اسکان جمعیت در شهر شد. جمعیت پرند بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ برابر با ۹۷٬۴۶۴ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵: ۱۲). پس از این سرشماری نیز با واگذاری واحدهای مسکن مهر و توسعه فازهای جدید، روند گسترش سکونت در بخش‌های مختلف شهر ادامه یافته است.

ساختار فضایی-کالبدی پرند به صورت فازبندی شده شکل گرفته و هر فاز در دوره‌های متفاوت و با درجات مختلف توسعه سکونتی و خدماتی ایجاد شده است. این فازبندی موجب شده است استقرار جمعیت و توسعه کاربری‌های شهری در محدوده‌های مختلف شهر یکسان نباشد. از این رو، شناخت ساختار فازهای شهر برای بررسی تفاوت‌های فضایی در زمینه خدمات، زیرساخت‌ها و دسترسی ساکنان اهمیت دارد.

شکل ۱- نمای کلی از فازهای توسعه شهر جدید پرند

(تهیه و تنظیم پژوهشگران بر اساس اطلاعات شرکت عمران شهر جدید پرند)

در مجموع، ویژگی‌های فضایی پرند و رشد سریع سکونت و توسعه فازهای مختلف، بررسی هماهنگی میان مسکن، خدمات، زیرساخت، اشتغال و حمل و نقل را ضروری می‌سازد. وابستگی بخشی از ساکنان به تهران و تفاوت سطح برخورداری در محدوده‌های مختلف نیز اهمیت عدالت فضایی و دسترسی به فرصت‌های شهری را افزایش می‌دهد. این شرایط می‌تواند با تداوم موقعیت حاشیه‌ای ساکنان، زمینه‌های تحقق صلح اجتماعی را تضعیف کند.

جدول ۳- مهم‌ترین مسائل و تنگناهای مرتبط با صلح اجتماعی در شهر جدید پرند

پیامد مرتبط	مسئله اصلی	بُعد
شکاف میان اسکان و شهر شدن	غلبه توسعه مسکن محور در برخی دوره‌ها	توسعه مسکن
کاهش برخورداری از خدمات	ناهماهنگی نسبی توسعه خدمات با رشد سکونت	خدمات و زیرساخت
وابستگی عملکردی به تهران	محدودیت فرصت‌های شغلی محلی	اشتغال و معیشت
افزایش زمان و هزینه دسترسی	وابستگی به سفرهای برون شهری	حمل و نقل
ادراک نابرابری فضایی	تفاوت در توزیع و دسترسی به امکانات	عدالت فضایی
دشواری پاسخگویی و مشارکت	تعدد نهادهای مسئول و ضرورت هماهنگی	حکمرانی شهری

(یافته‌های پژوهشگران، ۱۴۰۵)

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، آمیخته کمی-کیفی است. در بخش کمی، مؤلفه‌های مرتبط با صلح اجتماعی از دیدگاه ساکنان شهر جدید پرند سنجیده و در بخش کیفی، اسناد و مطالعات مرتبط با توسعه شهر، سیاست‌های مسکن، خدمات، زیرساخت‌ها و وضعیت اقتصادی و نهادی بررسی شد. یافته‌های دو بخش در مرحله تفسیر تلفیق شدند.

جامعه آماری بخش کمی، ساکنان شهر جدید پرند بود و با نمونه‌گیری در دسترس، ۴۰۰ پرسشنامه معتبر به صورت برخط گردآوری شد. پرسشنامه بر اساس چارچوب نظری پژوهش و در حوزه‌های مسکن، خدمات و زیرساخت، فرصت‌های شغلی و معیشتی، رضایت از زندگی، امنیت شهری و عدالت فضایی تنظیم و با طیف پنج درجه‌ای لیکرت از «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم» سنجیده شد. روایی صوری و محتوایی ابزار با نظر متخصصان و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی، آزمون t تک نمونه‌ای، رگرسیون چندگانه، فاصله اطمینان ۹۵ درصد و اندازه اثر کوهن استفاده و داده‌ها با نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

در بخش کیفی، اسناد رسمی، گزارش‌های توسعه‌ای و مطالعات علمی مرتبط با پرند و سیاست شهرهای جدید به صورت هدفمند انتخاب و با روش تحلیل محتوای جهت‌دار بررسی شدند. مضامین مرتبط با توسعه کالبدی و مسکن، خدمات و زیرساخت، فرصت‌های اقتصادی، عدالت فضایی و ظرفیت نهادی استخراج و دسته‌بندی شد. در مرحله نهایی، یافته‌های اسنادی با نتایج پیمایش تلفیق شد تا عوامل مؤثر بر وضعیت صلح اجتماعی در شهر جدید پرند تبیین شود.

۵. بحث اصلی و تحلیل یافته‌ها

تحلیل اسناد و شواهد پژوهش نشان داد مهم‌ترین مسائل پرند در چهار محور هماهنگی میان اسکان و تأمین خدمات، محدودیت فرصت‌های شغلی و خدماتی، توزیع نامتوازن امکانات و ضعف هماهنگی نهادی قابل جمع‌بندی است. بنابراین، مسئله پرند صرفاً کمبود خدمات نیست، بلکه به نحوه هماهنگی توسعه مسکن، خدمات، اشتغال و مدیریت شهری مربوط می‌شود. از منظر صلح اجتماعی، تداوم این شرایط می‌تواند نارضایتی از محیط زندگی و تضعیف مشارکت و انسجام اجتماعی را به دنبال داشته باشد.

برای بررسی وضعیت مؤلفه‌های مرتبط با صلح اجتماعی، میانگین پنج مؤلفه شامل کیفیت و سیاست‌های مسکن، خدمات و زیرساخت‌های شهری، فرصت‌های شغلی و معیشتی، رضایت از زندگی و امنیت شهری و عدالت فضایی با حد نظری ۳ مقایسه شد. نتایج نشان داد که میانگین هر پنج مؤلفه پایین‌تر از حد نظری است. همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، فرصت‌های شغلی و معیشتی با میانگین ۱/۸۹ نامطلوب‌ترین وضعیت را دارد. پس از آن، خدمات و زیرساخت‌های شهری و عدالت فضایی با میانگین ۲/۲۱ و ۲/۳۲ قرار دارند. در مقابل، کیفیت و سیاست‌های مسکن با میانگین ۲/۷۴ وضعیت نسبتاً مناسب‌تری دارد، هرچند همچنان پایین‌تر از حد نظری است.

جدول ۴- وضعیت مؤلفه‌های مرتبط با صلح اجتماعی در شهر جدید پرند

مؤلفه	میانگین $\pm$ انحراف معیار	فاصله اطمینان ۹۵٪	T	P	ارزیابی
کیفیت و سیاست‌های مسکن	$۰/۷۸ \pm ۲/۷۴$	۲/۸۲ تا ۲/۶۶	-۶/۶۷	$۰/۰۰۱ <$	نامطلوب
خدمات و زیرساخت‌های شهری	$۰/۹۲ \pm ۲/۲۱$	۲/۳۰ تا ۲/۱۲	-۱۷/۱۷	$۰/۰۰۱ >$	نامطلوب
فرصت‌های شغلی و معیشتی	$۰/۷۱ \pm ۱/۸۹$	۱/۸۲ تا ۱/۹۶	-۳۱/۲۷	$۰/۰۰۱ >$	بسیار نامطلوب
رضایت از زندگی و امنیت شهری	$۰/۸۸ \pm ۲/۳۲$	۲/۴۱ تا ۲/۲۳	-۱۵/۴۵	$۰/۰۰۱ >$	نامطلوب
عدالت فضایی	$۰/۸۲ \pm ۲/۳۲$	۲/۴۰ تا ۲/۴۲	-۱۶/۵۹	$۰/۰۰۱ >$	نامطلوب

(یافته‌های پژوهشگران، ۱۴۰۵)

الگوی مشاهده شده نشان می‌دهد که چالش اصلی پرند صرفاً تأمین مسکن نیست، بلکه **فاصله میان تأمین واحد مسکونی و شکل‌گیری محیط کامل شهری** است. وضعیت نسبتاً بهتر مؤلفه مسکن در مقایسه با اشتغال و خدمات، مؤید آن است که توسعه کالبدی مسکن با همان سرعت به توسعه فرصت‌های اقتصادی،

خدمات عمومی و زیرساخت‌های شهری منجر نشده است. از این منظر، سکونت رسمی به تنهایی نمی‌تواند تضمین‌کننده برخورداری برابر از فرصت‌های شهری باشد.

ضعف فرصت‌های شغلی و معیشتی اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا وابستگی ساکنان به تهران برای اشتغال و برخی خدمات، شهر را از نظر عملکردی به مرکز وابسته نگه می‌دارد. این وضعیت می‌تواند هزینه‌های زمانی و اقتصادی رفت و آمد را افزایش داده و فرصت مشارکت ساکنان در زندگی اجتماعی و شهری را محدود کند. بنابراین، استقلال نسبی اقتصادی و عملکردی، در کنار دسترسی مناسب به خدمات، یکی از زمینه‌های مهم تقویت صلح اجتماعی در شهرهای جدید است. از سوی دیگر، وضعیت خدمات و زیرساخت‌ها و عدالت فضایی نشان می‌دهد که مسئله فقط میزان خدمات نیست، بلکه نحوه توزیع و دسترسی به آنها نیز اهمیت دارد. تفاوت در برخورداری از امکانات می‌تواند تجربه متفاوتی از شهر برای گروه‌های مختلف ایجاد کرده و احساس برخورداری یا محرومیت، رضایت از زندگی و احساس تعلق به شهر را تحت تأثیر قرار دهد. در این شرایط، نابرابری در دسترسی به فرصت‌ها می‌تواند موقعیت حاشیه‌ای برخی گروه‌های ساکن را تداوم بخشد. از این رو، بهبود هم‌زمان شرایط اقتصادی، خدماتی و فضایی می‌تواند در کاهش احساس محرومیت و تقویت زمینه‌های مشارکت و همبستگی اجتماعی در پرنده مؤثر باشد.

در سطح نهادی، نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که ضعف حکمرانی و مدیریت شهری، توسعه کالبدی بدون زیرساخت، سیاست‌های تمرکزگرای مسکن و جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی با نابرابری فضایی رابطه معنادار دارند. در میان این عوامل، ضعف حکمرانی و مدیریت شهری با ضریب استاندارد ۰/۴۴ بیشترین ارتباط را با نابرابری فضایی دارد و پس از آن، توسعه کالبدی بدون زیرساخت با ضریب ۰/۳۹، سیاست‌های تمرکزگرای مسکن با ضریب ۰/۳۱ و جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی با ضریب ۰/۲۲ قرار دارند. این یافته نشان می‌دهد که نابرابری فضایی در پرنده تنها به توزیع کالبدی امکانات محدود نیست و با نحوه سیاست‌گذاری، توسعه مسکن و ظرفیت حکمرانی شهری نیز ارتباط دارد.

جدول ۵- عوامل مرتبط با نابرابری فضایی و دلالت آنها برای صلح اجتماعی

عامل	β استاندارد	t	p	رتبه اثر	دلالت برای صلح اجتماعی
ضعف حکمرانی و مدیریت شهری	۰/۴۴	۵/۸۹	$۰/۰۰۱ <$	اول	تضعیف ظرفیت مشارکت و پاسخگویی
توسعه کالبدی بدون زیرساخت	۰/۳۹	۴/۷۶	$۰/۰۰۱ >$	دوم	تشدید محرومیت خدماتی
سیاست‌های تمرکزگرای مسکن	۰/۳۱	۳/۹۲	$۰/۰۰۱ >$	سوم	افزایش شکاف میان اسکان و شهر شدن
جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی	۰/۲۲	۲/۵۴	$۰/۰۰۱ >$	چهارم	کاهش انسجام و تعلق اجتماعی

(یافته‌های پژوهشگران، ۱۴۰۵)

بر اساس جدول ۵، ضعف حکمرانی و مدیریت شهری بیشترین ارتباط را با نابرابری فضایی دارد. این یافته از منظر صلح اجتماعی اهمیت دارد، زیرا پاسخگویی، هماهنگی نهادی و امکان مشارکت ساکنان، علاوه بر جنبه مدیریتی، در شکل‌گیری اعتماد و انسجام اجتماعی نیز اهمیت دارند. همچنین، ارتباط توسعه کالبدی بدون زیرساخت با نابرابری فضایی نشان می‌دهد که ساخت مسکن بدون تکمیل هم‌زمان محیط شهری می‌تواند شکاف میان «اسکان» و «شهر شدن» را تداوم بخشد.

سیاست‌های تمرکزگرای مسکن نیز با نابرابری فضایی رابطه معنادار دارد. تمرکز بر تولید واحدهای مسکونی، در صورتی که با اشتغال، خدمات، حمل و نقل و فضاهای عمومی همراه نباشد، می‌تواند به شکل‌گیری سکونتگاه‌هایی منجر شود که از نظر حقوقی رسمی، اما از نظر برخورداری از فرصت‌های شهری با محدودیت مواجه هستند. این وضعیت همان شکافی است که در پژوهش حاضر در قالب حاشیه‌نشینی رسمی مورد توجه قرار گرفته است. جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی نیز، با وجود ضریب پایین‌تر نسبت به سایر عوامل، رابطه معناداری با نابرابری فضایی نشان می‌دهد و می‌تواند فرصت تعامل میان گروه‌های اجتماعی، تعلق و انسجام شهری را محدود کند.

در مجموع، تلفیق یافته‌های اسنادی و کمی نشان می‌دهد که صلح اجتماعی در پرتو صرفاً به نبود تعارض آشکار وابسته نیست، بلکه با کیفیت توزیع فرصت‌ها، دسترسی عادلانه به خدمات، اشتغال، رضایت از زندگی، مشارکت و ظرفیت حکمرانی شهری ارتباط دارد. بر این اساس، حاشیه‌نشینی رسمی را می‌توان وضعیتی دانست که در صورت تداوم نابرابری‌های خدماتی، اقتصادی و فضایی، زمینه‌های صلح مثبت را محدود می‌کند.

یافته‌های پژوهش از وجود رابطه میان سیاست‌های مسکن و توسعه کالبدی، ناهماهنگی خدمات و زیرساخت‌ها، نابرابری فضایی و شکل‌گیری موقعیت حاشیه‌ای حمایت می‌کند. با این حال، با توجه به مقطعی بودن داده‌ها، این روابط نباید به عنوان روابط علیّ قطعی تفسیر شوند، بلکه در چارچوب نظری پژوهش می‌توان آنها را از موانع ساختاری تحقق صلح اجتماعی در پرند دانست.

در نتیجه، تجربه پرند نشان می‌دهد که تحقق صلح اجتماعی در شهرهای جدید مستلزم عبور از رویکرد صرفاً مسکن‌محور و حرکت به سوی توسعه یکپارچه مسکن، خدمات، اشتغال، حمل و نقل، عدالت فضایی و حکمرانی مشارکتی است. چنین رویکردی می‌تواند ضمن کاهش نابرابری‌های فضایی و اجتماعی، زمینه دسترسی برابرتر ساکنان به فرصت‌های شهری و تقویت انسجام و تعلق اجتماعی را فراهم کند.

۶. خلاصه و نتیجه

پژوهش حاضر با هدف بررسی ظرفیت‌ها و موانع تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند انجام شد. نتایج نشان می‌دهد که صلح اجتماعی در شهرهای جدید صرفاً به نبود تعارض و تنش آشکار محدود نمی‌شود، بلکه به کیفیت توزیع فرصت‌های شهری، دسترسی به خدمات، امکان برخورداری از اشتغال، عدالت فضایی، رضایت از زندگی و ظرفیت حکمرانی شهری وابسته است. بر این اساس، وضعیت پرند نشان می‌دهد که تحقق صلح اجتماعی مستلزم فراتر رفتن از رویکرد مسکن‌محور و توجه هم‌زمان به ابعاد اقتصادی، خدماتی، فضایی و نهادی زندگی شهری است.

یافته‌های پژوهش نشان داد که فرصت‌های شغلی و معیشتی، خدمات و زیرساخت‌های شهری، عدالت فضایی و رضایت از زندگی و امنیت شهری، در ارزیابی ساکنان در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. در مقابل، کیفیت و سیاست‌های مسکن نسبت به سایر مؤلفه‌ها وضعیت بهتری دارد، هرچند آن نیز به سطح مطلوب نرسیده است. این تفاوت نشان می‌دهد که در پرند، تأمین مسکن با سرعت بیشتری از شکل‌گیری سایر الزامات زندگی شهری پیش رفته است. پیامد چنین وضعیتی، ایجاد فاصله میان «اسکان» و «زندگی شهری» است؛ فاصله‌ای که می‌تواند ظرفیت‌های شکل‌گیری اعتماد، تعلق، مشارکت و همبستگی اجتماعی را تضعیف کند.

نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که عوامل مورد بررسی با نابرابری فضایی رابطه معنادار دارند. در میان این عوامل، ضعف حکمرانی و مدیریت شهری بیشترین ضریب استاندارد را داشت و پس از آن توسعه کالبدی بدون زیرساخت، سیاست‌های مسکن و تمرکز فضایی گروه‌های کم درآمد قرار گرفتند. این یافته برای بحث صلح اجتماعی اهمیت دارد، زیرا نابرابری فضایی صرفاً یک مسئله کالبدی نیست، بلکه می‌تواند

بر تجربه شهروندان از عدالت، رضایت از زندگی، احساس امنیت و رابطه آنان با نهادهای شهری اثر بگذارد. بنابراین، تداوم نابرابری در دسترسی به فرصت‌ها و خدمات می‌تواند زمینه‌های اجتماعی لازم برای صلح مثبت را تضعیف کند. از منظر نظری، یافته‌های پژوهش از این برداشت حمایت می‌کند که صلح اجتماعی در شهرهای جدید حاصل تعامل میان تولید عادلانه فضا، برخورداری از فرصت‌های شهری، روابط اجتماعی و حکمرانی پاسخگو است. در این چارچوب، مفهوم «حاشیه‌نشینی رسمی» نیز به عنوان یکی از موانع تحقق صلح اجتماعی قابل فهم است، زیرا ممکن است سکونتگاه از نظر حقوقی و کالبدی رسمی باشد، اما بخشی از ساکنان از فرصت‌های اقتصادی، خدماتی و مشارکت مؤثر در زندگی شهری برخوردار نباشند. در چنین شرایطی، رسمی بودن سکونت به تنهایی برای ایجاد ادغام اجتماعی و صلح پایدار کافی نیست.

بر این اساس، تقویت صلح اجتماعی در پرند نیازمند تغییر رویکرد از «تولید مسکن» به «تولید شهر» است. تأمین متوازن خدمات و زیرساخت‌ها، تقویت اشتغال محلی، بهبود دسترسی حمل و نقلی، کاهش نابرابری میان فازهای مختلف، افزایش مشارکت ساکنان و تقویت هماهنگی و پاسخگویی نهادهای مسئول، از مهم‌ترین الزامات این تغییر رویکرد است. به بیان دیگر، صلح اجتماعی زمانی پایدار خواهد بود که ساکنان نه تنها صاحب مسکن، بلکه برخوردار از فرصت، خدمات، امکان مشارکت و احساس تعلق به شهر باشند. در نهایت، می‌توان گفت مسئله اصلی پرند فقدان صرف مسکن نیست، بلکه ناتمام بودن فرایند شهر شدن است. هر اندازه میان محل سکونت، اشتغال، خدمات، فرصت‌های اجتماعی و نهادهای شهری هماهنگی بیشتری ایجاد شود، زمینه برای افزایش عدالت فضایی، اعتماد، تعلق و مشارکت اجتماعی فراهم‌تر خواهد شد. از این منظر، تحقق صلح اجتماعی در شهر جدید پرند بیش از هر چیز به توانایی سیاست‌گذاری و حکمرانی شهری در کاهش شکاف میان «رسمیت سکونت» و «برخورداری واقعی از شهر» وابسته است.

پیشنهادهای سیاستی

۱) **گذار از سیاست مسکن‌محور به سیاست شهرمحور:** توسعه و تحویل واحدهای مسکونی جدید باید هم‌زمان با تأمین خدمات عمومی، زیرساخت، حمل و نقل و فضاهای اجتماعی انجام شود تا شکاف میان اسکان و زندگی شهری کاهش یابد.

۲) **تقویت اشتغال و فرصت‌های اقتصادی محلی:** ایجاد و توسعه فرصت‌های شغلی متناسب با جمعیت پرند و پیوند دادن آموزش‌های مهارتی با نیازهای بازار کار می‌تواند وابستگی اقتصادی ساکنان به تهران را کاهش دهد.

- ۳) **کاهش نابرابری فضایی میان فازهای مختلف:** تخصیص منابع و خدمات باید بر اساس میزان جمعیت و سطح محرومیت هر فاز انجام شود تا تفاوت در برخورداری از امکانات به عاملی برای تشدید نارضایتی و کاهش احساس عدالت تبدیل نشود.
- ۴) **تقویت حکمرانی و مشارکت ساکنان:** ایجاد ساز و کار منظم برای مشارکت نمایندگان محله‌ها در تصمیم‌گیری‌های شهری، افزایش پاسخگویی نهادهای مسئول و تقویت هماهنگی میان دستگاه‌های متولی می‌تواند اعتماد و سرمایه اجتماعی را افزایش دهد.
- ۵) **تقویت حمل و نقل و دسترسی به فرصت‌های شهری:** تا زمان افزایش اشتغال محلی، بهبود ارتباط پرنده با تهران و سایر مراکز اشتغال و خدمات، به‌ویژه برای گروه‌های کم‌برخوردار، باید در اولویت سیاست‌گذاری قرار گیرد.
- ۶) **تقویت فضاهای عمومی و اجتماعی:** توسعه فضاهای عمومی، فرهنگی، ورزشی و اجتماعی در دسترس همه گروه‌های ساکن می‌تواند فرصت تعامل، شکل‌گیری تعلق مکانی و سرمایه اجتماعی را افزایش دهد و به تقویت صلح اجتماعی کمک کند.

فهرست منابع

منابع فارسی

- ایمانی جاجرمی، حسین، و محمدی، محمد (۱۴۰۴). عدالت اجتماعی در توسعه شهری: بازخوانی طرح جامع شهر جدید پرنده. *پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، ۱۴(۲۶)، ۲۲۷-۲۵۴.
Doi:10.22084/csr.2025.30602.2346
- حیدرپور مرند، سکینه؛ عباس‌زاده، محمد، و علیزاده اقدم، محمدباقر (۱۴۰۴). فقر و نابرابری به مثابه خشونت ساختاری؛ تحلیل پیامدهای آن برای تحقق صلح مثبت. *مطالعات صلح*، ۱۱(۱).
Doi:10.22034/ipsan.2025.242817
- صادقی، علیرضا (۱۴۰۴). بررسی و تبیین نسبت‌ها و پیوندهای مفاهیم چندفرهنگی، شهروندی و صلح با تأکید بر زمینه ایران. *مطالعات صلح*، ۲(۱)، ۲۱-۴۶.
Doi:10.22034/ipsan.2026.584347.1012
- علاءالدینی، پریسا، و جمشیدی‌نسب، مجتبی (۱۳۹۴). مسکن مهر و حق به شهر در شهرهای جدید: مطالعه موردی پروژه پرنده. *فصلنامه توسعه محلی شهری-روستایی*، ۷(۲)، ۲۴۱-۲۵۸.
Doi:10.22059/jrd.2015.60562
- علیدوستی، محمد؛ فرزاد بهتاش، محمدرضا؛ شیخ‌اعظمی، علی، و نوژاد، نرگس (۱۴۰۴). ارزیابی وضعیت مسکن قابل استطاعت شهر پرنده با رویکرد پایداری اجتماعی. *یادگیری هوشمند و تحول مدیریت*، ۳(۲)، ۱-۲۱.
- قاسمی قریه‌عالی، نسیم؛ صارمی، حمیدرضا، و بغدادی، آرش (۱۴۰۳). تحلیل محتوا و تحلیل ثانویه سند تاریخ شفاهی شهرهای جدید ایران. *برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری*، ۴(۱۶)، ۹۵-۱۰۶.
Doi:10.30495/JUEP.1403.910221
- قلعه‌نویی، محمود؛ شمس، مجید، و ملک‌حسینی، عباس (۱۴۰۱). بررسی لایه‌های ذهنی عدالت فضایی شهری در شهر جدید پرنده. *جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۱۱(۴۲)، ۹-۲۲.
Dor:20.1001.1.20087845.1401.11.42.1

- گل‌باغ، محمدمعین، و مرشدی‌زاد، علی (۱۴۰۳). صلح مثبت در چشم‌انداز نظری. *مطالعات راهبردی*، ۲۷(۱)، ۷-۲۸.
DOI: 10.22034/srq.2024.194635
- محمدی، فریبرز؛ پروین، ستار، و رستگار، یاسر (۱۳۹۷). چالش‌های سیاست‌گذاری اجتماعی حوزه مسکن و تأثیر آن بر شکل‌گیری ناهنجاری‌های اجتماعی (مطالعه موردی: مسکن مهر پرند). *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۹(۳۶)، ۱۴۲-۱۷۵.
Doi: 10.22054/qjds.2018.9599
- نوری‌ده‌بزرگ، محمد؛ رضویان، محمدتقی، و قورچی، محمدرضا (۱۴۰۰). تبیین اثرات مؤلفه‌های پایداری بر کارایی مسکن گروه‌های کم‌درآمد شهر تهران (نمونه مورد مطالعه: پروژه مسکن مهر شهر پرند). *فضای جغرافیایی*، ۲۱(۷۴)، ۱۰۹-۱۳۰.
- ولی‌پورپاشاکلائی، کامران؛ پیری، سعید، و رضوانی، علی‌اصغر (۱۴۰۰). تحلیلی راهبردی از وضعیت توسعه پایدار شهر جدید پرند. *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۵۰، ۶۶۳-۶۸۱.
Doi: 10.30495/geography.1400.85950
- درویشی، احسان؛ شمس‌الدینی، علی، و همتی، محمد (۱۴۰۴). تبیین و ارائه الگوهای نوین کارآفرین محور در شهرهای جدید با تأکید بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر جدید پرند). *فصلنامه مطالعات شهری*، ۱۵(۵۷)، ۸۹-۱۰۶.
Doi: 10.22034/urbs.2025.144018.5183
- زیاری، کرامت‌الله (۱۳۸۵). برنامه‌ریزی شهرهای جدید. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵: شهر جدید پرند. تهران: مرکز آمار ایران.

منابع غیر فارسی

- Coelho, K., Mahadevia, D., & Williams, G. (2022). Outsiders in the periphery: Studies of the peripheralisation of low-income housing in Ahmedabad and Chennai, India. *International Journal of Housing Policy*, 22(4). doi:10.1080/19491247.2021.1961558
- Kockelkorn, A., Schmid, C., Streule, M., & Wong, K. P. (2023). Peripheralization through mass housing urbanization in Hong Kong, Mexico City, and Paris. *Planning Perspectives*, 38(3), 603-641. doi:10.1080/02665433.2022.2118917
- Mouratidis, K. (2021). Urban planning and quality of life: A review of pathways linking the built environment to subjective well-being. *Cities*, 115, 103229.
doi:10.1016/j.cities.2021.103229
- Wu, P., & Liu, M. (2022). A framework for spatial inequality in urban public facilities for urban planning, design and management. *Land*, 11(9), 1429. doi:10.3390/land11091429
- Friedmann, J. (1966). *Regional development policy: A case study of Venezuela*. MIT Press.
- Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, 53, 23-40.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell.
- Levitas, R., Pantazis, C., Fahmy, E., Gordon, D., Lloyd, E., & Patsios, D. (2007). *The multi-dimensional analysis of social exclusion*. Department of Sociology and School for Social Policy, University of Bristol.
- Nascimento Neto, P., Luxi de Paula, M. Q., Araújo, A. S. de, & Oliveira, E. N. de. (2024). From peripheries to neighbourhoods: Measuring urban insertion of social housing projects. *TeMA—Journal of Land Use, Mobility and Environment*, Special Issue 2, 19-32.
- Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review*, 133(5-6), 531-578.
- Soja, E. W. (2010). *Seeking spatial justice*. University of Minnesota Press.

- Wacquant, L. (2008). Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality. Polity Press.